

Nagy Dávid

NAGY BARNA ÉLETRAJZA*

Nagy Barna 1909. május 15-én született Sárospatakon.¹ Édesanyja, Kérészy Vilma, lelkészcsaládból származott. Az alsóvadászi és a tiszánánai gyülekezetben végeztek ősei lelkészi szolgálatot. Apai ágon is lelkipásztori felmenőkkel rendelkezett. Apai nagyapja az ungtarnóci gyülekezet lelkipásztora volt. Édesapja, Nagy Béla (1877–1939) előbb Egerben lelkész, majd Sárospatakon lett a teológián tanár.²

Középiskolai tanulmányait a Sárospataki Református Kollégium Főgimnáziumában végezte. 1919-ben kezdte meg itt tanulmányait. Az első világháború után bekövetkezett nyomor miatt rövid ideig Hollandiában tartózkodik.³ Nyelvtelhetsége már itt kibontakozott. Francia, angol és német nyelvű versek fordítását készítette el, melyek a Sárospataki Ifjúsági Közlönyben jelentek meg.⁴ 1927-ben tett érettségi vizsgát, kiváló eredménnyel.⁵

Teológiai tanulmányait szintén Sárospatakon végezte. Nyelvismeretének tökéletesítése mellett a gyorsírást is sikerült elsajátítania.⁶ Teológus éve alatt többször jutott el külföldre. 1929 nyarán, az ausztriai Grácban tartózkodott, ahol elsősorban a német nyelvtudását

¹ KONCZ Sándor: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, *Teológiai Szemle*, 12. évfolyam, 1969/11-12, 358.

² KONCZ Sándor: Dr. Nagy Barna, *Református Egyház*, XXI. évfolyam, 11. szám, 1969. november, 242.

³ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

⁴ GOETHE: A halottak tánca, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1927. március, 126–127.; HEINE: Don Ramíro, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1927. május, 166–167.; Szerelem és élet dalai. Rabindranath Tagore: A kertész c. művéből, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1929. november, 43–44.

⁵ NÉMETH Pál (szerk.): *Magyar református önismereti olvasókönyv, Válogatás a XX. századelső felének református teológiai irodalmából*, Budapest, Magyar Református Egyház Kálvin János Kiadója, 488.

⁶ Dr. HÖRCSIK Richárd: Dr. Nagy Barna Kálvin kutató munkássága, in NAGY Barna: *A teológiai módszer problémája az úgynevezett dialektika teológiában*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1999, 186.

* Az életrajz Nagy Dávidnak az SRTA-n 2009-ben megvédett, *D. Dr. Nagy Barna élete és teológiája* című lelkészképesítő dolgozatából származik a szerző engedélyével. (Témavezető: Füstli-Molnár Szilveszter)

tökéletesítette. 1929–30-as szemesztert Franciaországban, Montpellier-ben töltötte ösztöndíjasként. Főleg Kálvin teológiájával foglalkozott, de emellett megismerkedett Bergson filozófiájával és az úgynevezett szimbolo fideizmus teológiájával is.⁷ Valószínűleg teológiai gondolkodását utóbbi kettő is jelentősen befolyásolta. Bergson ugyanis az intuíciót tartotta fontosnak a szellem, a szellemi területek megismerésénél. A fideizmus teológiája pedig hirdeti a hit elsőbbségét a tudománnyal szemben. Mindez már valószínűleg segítette Nagy Barnát abban, hogy a valódi bibliocentrikus, igei teológiához közeledjen, valamint hogy a szisztematika teológia felé orientálódjon. Kápláni vizsgáját jeles eredménnyel tette le.⁸ Dolgozatának tárgya: az Isten és az ember közötti viszony.⁹

1931-ben segédlelkészi szolgálatot látott el Színben és Tiszakarádon.¹⁰ Ezután, 1932-ben Zürichben volt ösztöndíjas diák egy szemeszteren keresztül. Emil Brunner előadásait hallgatta, és megismerkedett Grisbach filozófiájával.¹¹ Grisbach is kora neves teológusa volt, de Heinrich Emil Brunner, Karl Barth mellett, ekkor már a neo-ortodox református teológia egyik legjelesebb képviselője.

Zürichből hazatérve 1932-ben és 1933-ban az újcsanálosi és a sátoraljaújhelyi gyülekezetekben lát el segédlelkészi szolgálatot. 1933-ban tett sikeres lelkészi vizsgát, méghozzá kiváló eredménnyel.¹² 1933-ban és 1934-ben Bonnban volt ösztöndíjas, ahol Karl Barth előadásait hallgatta. Magyarországon is ismert volt már ekkor a barth-i teológia. A Sárospatakon tanító teológiai tanárok is igyekeztek ekkor már megismertetni a teológus diáksággal ezt az irányzatot, és ennek irányába terelni a hallgatókat. Elég csak Mátyás Ernő¹³ és Újszászy Kálmán nevét említenünk ilyen vonatkozásban. Teológus személyiségének végső kiformalódása erre az időszakra tehető. Maga Barth is észrevette, és elismerte Nagy Barna kiváló teológiai képességeit.

Miután hazatért Németországból, a tiszakarádi, a megyaszói és a suhafői gyülekezetben végzett lelkészi szolgálatot 1934 és 1937 között.¹⁴ Sátoraljaújhelyen Kiss Ernő esperes mellett szolgált.¹⁵ 1936-ban a debreceni egyetem hittudományi fakultásán szerzett doktori címet a legmagasabb, *summa cum laude* fokozattal. Doktori disszertációjának címe: *A teológiai módszer problémája az úgynevezett dialektika teológiában*.¹⁶

⁷ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

⁸ SZENTIMREI Mihály: Nagy Barnára emlékezünk, *Confessio*, XXX. évfolyam, 2007/1, 24.

⁹ NAGY Barna: Mit tanultam Barth Károlytól?, in NÉMETH Pál (szerk.): i. m., 478.; A kötetben található cikk eredetileg megjelent in: *Református Egyház*, 3. évfolyam, 1951/14-15, 18-23.

¹⁰ BENKE György: *Akik előttünk jártak*, 2. kötet, Mezőkövesd, Pető Nyomda, 2007, 107.

¹¹ SZENTIMREI: i. m., 24.

¹² Uo.

¹³ Uo., 23.

¹⁴ BENKE: i. m., 107.

¹⁵ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

¹⁶ ÚJSZÁSZY Kálmán: D. dr. Nagy Barna, *Reformátusok Lapja*, XIII. évfolyam, 41. szám, 1969. október 5., 1.

Eközben a rendszeres tanszéket Sárospatakon 1929-től Vasady Béla irányította. Vasady Béla azonban Debrecenbe távozott 1934-ben, ezzel a rendszeres teológiai (dogmatikai) tanszék megürült. „A tanári kar Vincze Károly volt pataki diákot, akkor Amerikában szolgáló lelkipásztort hívta meg. A kerület elnöksége azonban nem támogatta az elképzelést. Nyilván az elnökség akarata érvényesült abban, hogy pályázat kiírására került sor 1935-ben. Márkus Jenő tatai hitoktató lelkész, Kovács József noszvaji lelkipásztor, Sebestyén Pál csurgói lelkész, Vincze Károly és Nagy Barna jelentkezett a pályázatra. A kar ismét Vincze Károlyt támogatta, de a kerület sem változtatott álláspontján. Ezért némi huzavona után, 1937-ben új pályázat került kiírásra. Erre már csak ketten jelentkeztek: Nagy Barna és Czeglédy Sándor, utóbbi azonban hamarosan visszalépett. Lassan nyilvánvalóvá vált, hogy az egyházkerületi vezetők Nagy Barnát támogatják. A tanári kar is megváltoztatta korábbi álláspontját. Kiderült ugyanis, hogy Vincze Károly elutasítja a 30-as évekre Magyarországon is elterjedt Barth Károly svájci tudós teológus által képviselt, a protestantizmus számára megújulást hozó teológiát.”¹⁷ A tanszék betöltésében döntőnek bizonyult, hogy a magyarországi körúton lévő Karl Barth 1936 októberében Patakra is ellátogatott, ahol már korábban tiszteletbeli tanárrá választották. Maga Barth is támogatta egykori diákja kinevezését. Ez lényegében el is döntötte a kérdést. Nagy Barnával az újreformatori teológia végleg a pataki Kollégium falai közé költözött. Figyelemreméltó, hogy éppen édesapja egykori tanszékére került.¹⁸ 1937–1938 között mint teológiai tanár, 1938 és 1946 között mint rendkívüli teológiai tanári, 1946 és 1951 között rendes tanári titulusban oktatott a pataki teológián.¹⁹

Ezzel együtt elkezdődött termékeny irodalmi munkássága is. Írásai a *Theológiai Szemlében*, a *Sárospataki Lapokban* és a *Sárospataki Igehirdetőben* jelentek meg. Ebben az időszakban, 1940-ben kötött házasságot.²⁰ Felesége Bakóczi Judit, kinek édesapja Hajdúböszörményben volt lelkipásztor.²¹ 1941-ben, Miskolcon szentelték fel lelkipásztornak Nagy Barnát.²² 1943-ban a *Theológia Hungarica* címen elindított folyóirat beindításában, előmunkálataiban fáradozott. 1943-ban több hetet töltött Svájcban, Bázelen pedig előadást tartott. Lefordította magyar nyelvre Wilhelm Niesel *Kálvin teológiája* című művét, amely 1943-ban jelent meg.²³ 1944-ben öko-
menikus-pedagógiai szemináriumot alakított Sárospatakon a tanárok részére.²⁴ A II. világháború alatt szóban, írásban és tettben az elnyomottak és a demokratikus állam mellett állt ki. Ebben az időben vált neve széles társadalmi körökben ismertté.²⁵

¹⁷ DIENES Dénes: Viharfelhők a Pataki Teológia egén az 1930-as években, *Sárospataki Füzetek*, 6. évfolyam, 2002/2, 80.

¹⁸ KONCZ: Dr. Nagy Barna, 242.

¹⁹ BENKE: i. m., 107.

²⁰ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

²¹ KONCZ: Dr. Nagy Barna, 242.

²² KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

²³ In memoriam D. Dr. Barnabas Nagy, *Neue Zürcher Zeitung*, 1969. october 2., 3.

²⁴ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 359.

²⁵ KONCZ: Dr. Nagy Barna, 242.

A világháborút követően, 1947-ben a kollégium dékánjává, egy évre rá pedig rektorává választották. A tiszánineni egyházkerületben az ökumenikus bizottság tagjává és zsinati jegyzővé választották. Chateau de Bossey-ben nemzetközi ökumenikus szaktanfolyamot végzett, ezen előadást is tartott, melynek címe: „Az egyház felelőssége a viláért a Biblia szerint”.²⁶ 1948-ban részt vett Amszterdamban az Egyházak Világtanácsának első gyűlésén.²⁷ Beválasztották a zsinati tanács tagjai közé. Mindezek mellett lelkésztovábbképzőkön, missziói és evangelizációs alkalmakon igehirdető, népművelődési és szabadművelődési tanfolyamokon, presbiteri konferenciákon és a sárospataki kollégium Péntek Esték elnevezésű, közkedvelt kulturális sorozatainak előadói szolgálatokat látott el. „A Sárospataki Református Kollégium egészének életét ekkor már egy épületes külső és belső épülés jellemezte. Szerencsésen találkoztak ezekben az években a Kollégium önfejlesztő tervei az akkori kultuszminiszter, Klebelsberg Kuno művelődéspolitikájának koncepciójával”.²⁸

A teológus nemzedékek nevelésének problémáját viszont tisztán látta, és igyekezett elősegíteni a teológus ifjúság képzésének reformját. Célja a nyugaton elfogadott akadémikus, tudományos tanítási rendszer leváltása és a missziói jellegű, gyülekezetszerűsége nevelő tanítási rendszer felállítása.²⁹

Jelentős törést hozott életében, amikor bezárták szeretett iskolájának, a pataki kollégiumnak, a pataki teológiának a kapuit.³⁰ 1952-ben került Budapestre, az Egyetemes Konventen tudományos beosztásba került. Itt elsősorban az ökumenikus munkálatok területén dolgozott, valamint fordításokat végzett.³¹ Az ekkor még csak 43 éves professzorral együtt Pestre költözött felesége, két lánya, Judit és Emese, András nevű fia és fogadott fia, Kovács Pál.³² 1954-ben a pesti teológia megválasztotta a rendszeres teológia élére. Megtisztelő és nehéz feladat volt ez, hiszen ezen a tanszéken korábban 1918 és 1947 között Sebestyén Jenő, 1947 és 1954 között Victor János volt tanszékvezető pozícióban. A július 16-án tartott kari ülésen Czeglédy István professzor és Pap István dékán is állította, hogy az időközben elhunyt Victor János professzor, aki már egyébként nyugdíjba vonulását tervezte, legalkalmasabb utódjának Nagy Barnát tartotta.³³ Nehéz időszakban, nehéz pozícióba került. Egyrészt a pesti teológia centenáriumi éve lehetőséget adott számára is, így megírta a pesti teológia történetéről és a magyarországi történelmi kálvinizmusról szóló munkáját.³⁴ A történelmi helyzet 1955-ben azonban egyre súlyosabbá vált, amely életre hívta az úgynevezett „Magyar-Barmeni Hitvallást”. Nincs konkrét bizonyíték, hogy ennek megfogalmazásában és megírásában részt vett volna Nagy Barna. Az viszont

²⁶ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

²⁷ HÖRCSIK: i. m., 186.

²⁸ SZENTIMREI: i. m., 25.

²⁹ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.; HÖRCSIK: i. m., 186.

³⁰ HÖRCSIK: i. m., 186.

³¹ SZENTIMREI: i. m., 27.

³² KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

³³ SZÜCS Ferenc: Nagy Barna és a Budapesti Református Teológia, *Confessio*, XXX. évfolyam, 2007/1, 34.

³⁴ Uo., 35.

bizonyos, hogy az irat „németre fordítva külföldre is kikerült, s az egy évvel később az EVT központi Bizottsági ülésre érkező delegáltak nagy részének a kezében is volt”.³⁵ Valószínű tehát, hogy a nemzetközi kapcsolatai révén Nagy Barna is segítette az irat külföldre juttatását. És az is nyilvánvaló, hogy „Nagy Barna tiszta teológiai gondolkodásmódja is tükröződik a már említett és jórészt tanítványai által szerkesztett Hitvalló Nyilatkozatban, amely a Barmeni Hitvallás szellemében készült el, és ahhoz hasonló teológiai megalapozottsággal tárta fel egyházunk és teológiánk akkori nyomorúságait.”³⁶ Az 1956-os őszi események után rövid időre börtönbe került.³⁷ Máig nem tisztázott, hogy milyen szerepe volt az 1956-os eseményekben, és az sem ismert, hogy milyen vádak alapján tartóztatták le.³⁸ Bár a tanári kar végig kiállt mellette, a Konvent Pap László dékánnal egyetemben megfosztotta az egyetemi katedrától,³⁹ és kutató professzor státuszba fokozta le.⁴⁰

Ezután a zsinatban mint tudományos munkatárs tevékenykedett, valamint Sárospatakra visszakérülve a Tudományos Gyűjteményeknél dolgozott, egykori tanára, Újszászy Kálmán ellenőrzése alatt.⁴¹ Bár a tanítástól elmarasztalták, mégis ez lett életének legtermékenyebb időszaka. Egyrésztől Kálvin-kutatói munkásságát ebben az időszakban nemzetközi szinten végezte. Emellett a magyar irodalomtörténet és történettudomány megbecsült kutatójává nőtte ki magát.

Még 1952-ben elkészítette Kálvin-kommentárjának a fordítását, amelyben a Rómabeliekhez írott levelet magyarázza. Valójában Rabold Gusztáv fordításának átdolgozása, ellenőrzése, az előszó megírása és a sajtó alá rendezése volt a feladata. A mű a parokiális könyvtár sorozatában, a XXVI. kötetként jelent meg 1954-ben. Majd 1957-ben a Zsidókhöz írt levéllel kellett ugyanilyen jellegű munkálatokat végeznie, amikor is Szabó András fordításának ellenőrzését végezte. Mind a két mű, bár már az 1940-es években készen volt, sokat váratott a megjelenéssel. A Zsidókhöz írt levél magyarázata végül is nem jelenhetett meg 1957-ben a forradalom utáni feszült politikai helyzet miatt, egészen 1965-ig.

Legjelentősebb munkássága a Kálvin-kutatás terén Kálvin akkor még kiadatlan prédikációinak forráskritikai gondozásához és sajtó alá rendezéséhez kötődik. „1956 augusztusában a Református Világszövetség (RVsz) James McCord elnökletével egy kiadóbizottságot hozott létre. A kilenctagú bizottság – köztük Nagy Barna – azzal az elgondolással osztotta meg maga között a munkát, hogy 1964-re, a reformátor halálának 400. évfordulójára lehetőleg összes kiadatlan prédikációi jelenjenek meg. A bizottságban nemzetközi szakteknitvények kaptak helyet: Hans Rückert tübingeni professzor, George A. Barrois princetoni, R. Martin-Achard genfi professzorok, T.

³⁵ Uo., 36.

³⁶ Uo.

³⁷ HÖRCSIK: i. m., 186.

³⁸ SZÜCS: i. m., 37.

³⁹ Uo.

⁴⁰ HÖRCSIK: i. m., 186.

⁴¹ NÉMETH Pál (szerk.): i. m., 488.

H. L. Parker lincolnshire-i lelkész, R. Stauffer baseli lelkész, J. D. Benoit strassbourgi professzor, W. F. Dankbaar groningeni, E. Mühlhaupt wuppertali professzorok és természetesen Nagy Barna. A bizottságban Nagy Barna Ezékiel könyve második, nagyobbik feléről, a 23-48. fejezetekről szóló 69 beszédre vállalkozott azzal a megjegyzéssel, hogy esetleg további 55 prédikáció sajtó alá rendezését is elvégzi.⁴² Bár a megbízást 1956 nyarán kapta Nagy Barna, az őszi események miatti börtönbüntetését letöltve csak 1958-ban tudott ténylegesen a munkához hozzátámaszkodni. A munka hatalmas erőfeszítést és kitartó munkát igényelt. Valójában csak élete utolsó évében, 1969-ben sikerült befejeznie.

Nagy Barna figyelme Kálvin teológiáján kívül a reformáció svájci és magyar kutatása felé irányult már egészen korán, még teológiai tanulmányainak éveit, főleg a Bonnban, Barth mellett eltöltött időszak alatt.⁴³ Foglalkozott a II. Helvét Hitvallás történetével és annak szerzőjével: Bullinger Henrikkel. Ezen kívül publikált Johannes Honter, Gálszécsi István és Melius Juhász Péter addig még kiadatlan műveiről.⁴⁴ Tevékenységét a zürichi egyetem díszdoktori címmel jutalmazta.⁴⁵

Élete utolsó évében Ecsedi-Báthori István imádságait rendezte megjelenésre kész állapotba.⁴⁶ 1969. szeptember 17-én, Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének az Ötvös Kollégiumban tartott munkaközi előadást tartott. Szívrohamot kapott az előadása közben.⁴⁷ 60 éves földi pályafutása után szólította haza az Úr.

1969. szeptember 17-én temették el. Végakarata szerint Sárospatakon helyezték örök nyugalomra, szülei sírjába. A református templomban Czegle Imre, a sír fölött Kocsis János végezte a szolgálatot.

⁴² HÖRCSIK: i. m., 192.

⁴³ SZENTIMREI: i. m., 28.

⁴⁴ HOLL Béla: Nagy Barna 1909-1969, *Magyar Könyvszemle*, 86. évfolyam, 1970/1-2, 131.

⁴⁵ KONCZ: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, 358.

⁴⁶ ÚJSZÁSZY: i. m., 1.

⁴⁷ KONCZ: Dr. Nagy Barna, 242.